

KOMPETENCE UČITELŮ ČESKÉ ŠKOLY V ZAHRANIČÍ

COMPETENCES OF CZECH SCHOOL TEACHERS ABROAD

Klára Krivánková, Martina Fasnerová

Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Abstrakt

Cílem předkládané studie je analyzovat kompetence učitelů působících na české škole v zahraničí, resp. interpretovat, jaké kompetence považují zúčastnění vyučující za nejvíce důležité. Klíčovým dokumentem je Kompetenční rámec absolventky a absolventa učitelství, který tvoří teoretické i výzkumné východisko předložené práce. Použitý metodologický rámec zahrnuje rozhovor s učiteli, analýzu dokumentů (kompetenční rámec) a pozorování výuky. Výsledky studie zdůrazňují význam učitelských kompetencí, a to zejména kompetence ke spolupráci se zákonnými zástupci žáků, kompetence k plánování, vedení, reflexi výuky a kompetence k didaktickému zprostředkování obsahu výuky dle vzdělávacích potřeb žáků. Výsledky této studie přispívají k lepšímu porozumění výzvám a potřebám učitelů pracujících v mezinárodním prostředí.

Klíčová slova: Česká škola bez hranic, Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství, kompetence učitele

Abstract

The aim of the present study is to analyse the competences of teachers working in Czech schools abroad, or to interpret which competences the participating teachers consider most important. The key document is the Competency Framework for Graduate Teachers, which forms the theoretical and research basis of the presented work. The methodological framework used includes interviews with teachers, document analysis (competency framework) and observation of teaching. The results of the study emphasize the importance of teachers' competences, in particular, the competence to cooperate with pupils' legal representatives, the competence to plan, lead, reflect on teaching and the competence to didactically mediate the content of teaching according to pupils' educational needs. The results of this study contribute to a better understanding of the challenges and needs of teachers working in an international environment.

Keywords: *Czech School without Borders, Competence Framework for Graduate Teachers, Teacher Competence*

1 ÚVOD

Studie se zaměřuje na kompetence vyučujících působících na české škole v zahraničí. Absolvent studijního programu učitelství může svou pedagogickou činnost vykonávat také mimo území České republiky, v tzv. školách bez hranic. České školy bez hranic nabízejí výuku českého jazyka a literatury a českých reálií pro děti ve věku od 18 měsíců do 15 let za hranicemi ČR jako doplnění každodenního vzdělání, které děti českého původu získávají v zahraničních školách (Česká škola bez hranic).

2 TEORIE

České školy bez hranic vyučují podle vlastního vzdělávacího programu „Do nitra jazyků“ v rozsahu požadavků Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v ČR. Kromě kurikulárního dokumentu je důležitým teoretickým východiskem Kompetenční rámec absolventky a absolventa učitelství (MŠMT, 2023), dále jen kompetenční rámec.

Učitel 1. stupně ZŠ vyučuje český jazyk a české reálie. Vzhledem k tomu, že ostatní vzdělávací oblasti nejsou vyučovány, žáci plní povinnou školní docházku v některé z místních škol v zahraničí. Na českého učitele, vykonávajícího tuto činnost, to klade vyšší nároky z hlediska výuky v souvislostech či práce s bilingvními žáky (někdy i vícejazyčnými). Příkladně některé české školy v zahraničí implementují metodu imerze (*vnoření/ponoření se*), při níž mají žáci možnost zažít český jazyk jako jediný jazyk v komunikaci s ostatními dětmi a dospělými (Schola ludus, 2023).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem výzkumu je analýza kompetencí učitelů primární školy v české škole v zahraničí (v Německu) v kontextu kompetenčního rámce. Empirická část výzkumu využívá zejména rozhovoru s učiteli, analýzy dokumentů a pozorování

výuky (Skutil, 2011). Byly uskutečněny dva polostrukturované rozhovory s učiteli a nashromážděny pozorování ve čtyřech ročnících. Pro potřeby pozorování byl vytvořen pozorovací arch, do kterého se zaznamenával jak průběh výuky, tak kompetence učitelů. V tomto archu byl sledován časový harmonogram, popis prostředí, pozorované kompetence (dle 6 oblastí z kompetenčního rámce) a poznámky pozorovatele, což doplnilo metodu rozhovoru. 18 kompetencí, které vymezuje kompetenční rámec, bylo během rozhovoru předloženo učitelům, což kromě kladení otázek vhodně rozvíjelo rozhovor. Na základě shromážděných dat a analýzy kompetenčního rámce byly interpretovány kompetence učitelů.

4 VÝSLEDKY

Vyučující působící na české škole v zahraničí akcentují kompetence týkající se rozvoje jejich znalostí o vyučovaných oborech. Tito učitelé se snaží znalosti zprostředkovávat žákům především písemnou formou, což zohledňuje potíže, které žáci mají s písemnou podobou českého jazyka. Dále je dle nich důležité ve výuce reflektovat potřeby žáků. Jelikož žáci navštěvují tuto školu v odpoledních hodinách nebo o víkendech, je zapotřebí volit různorodé vyučovací metody a organizační formy. Pro učitele je nezbytné spolupracovat se zákonnými zástupci žáků – vzájemná zpětná vazba probíhá bezprostředně před a po výuce. Výzkumem bylo zjištěno, že učitelé v zahraničí považují za nejdůležitější kompetence uvedené v kompetenčním rámci pod označením 1.1, 1.2, 2.2, 5.2. Výsledky výzkumu budou prezentovány toliko formou posteru s grafickým znázorněním. Vizualizace znázorní, jak participant naplňují v praxi jimi označené čtyři nejdůležitější kompetence.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Výsledky ukazují, že učitelé České školy bez hranic čelí specifickým výzvám, které však přispívají k jejich profesnímu růstu a rozvoji. Dále učitelé uvádějí, že jejich práce jim dává smysl a vidí v ní přínos nejen pro své žáky, ale i pro šíření a udržování české kultury v zahraničí. Výzkum probíhal v rámci vědecko-výzkumné stáže během doktorského studijního programu na jedné ze zahraničních škol, což je limitem tohoto výzkumu. Škola je členem Českých škol bez hranic, ale nepodléhá kontrole České školní inspekce.

Předkládaný příspěvek je zpracován jako předvýzkum disertační práce na téma učitelských kompetencí. Je možno se domnívat, že učitelé českých škol v zahraničí jsou z hlediska vybavení profesními kompetencemi kategorií *sui generis*. Lze předpokládat, že výzkumná zjištění ohledně jimi preferovaných kompetencí se budou zřejmě odlišovat od učitelů vyučujících pouze v České republice.

PODĚKOVÁNÍ

Tento výstup vznikl za podpory projektu Specifického výzkumu – projekt č. *IGA_PdF_2025_002* název Učitelské kompetence a směřování vzdělávání ve vazbě na Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství.

6 LITERATURA

Česká škola bez hranic. (n.d.). *České školy bez hranic*.

<https://csbh.cz/ceske-skoly-bez-hranic/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (2023). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství: Společné profesní kompetence*. MŠMT ČR.

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/kompetencni-ramec-absolventa-ucitelstvi>

Skutil, M. (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Portál.

Schola ludus. (2023). *Česká škola*. Schola ludus – Tschechisch-deutsch-slowakischer Bildungsverein. <https://scholaludus.org/?nav=tschechschule&lang=cz>